

مصطفی چمران

از ویکی‌پدیا، دانشنامهٔ آزاد

مصطفی چمران

نماینده مجلس شورای اسلامی

دورهٔ نخست

مشغول به کار

۷ خرداد ۱۳۵۹ – ۳۱ خرداد ۱۳۶۰

تهران، ری و شمیران

۱۱۰۰۸۴۲ (۵۱٫۵٪)

وزیر دفاع ملی

مشغول به کار

۸ مهر ۱۳۵۸ – ۱۹ شهریور ۱۳۵۹

گمارنده شورای انقلاب اسلامی

نخست‌وزیر مهدی بازرگان

پس از محمدتقی ریاحی

پیش از جواد فکوری

معاون نخست‌وزیر ایران

در امور انقلاب

مشغول به کار

۹ اردیبهشت ۱۳۵۸ – ۸ مهر ۱۳۵۸

نخست‌وزیر مهدی بازرگان

پس از ابراهیم یزدی

پیش از انحلال معاونت

اطلاعات شخصی

زاده مصطفی چمران ساوهای

۱۰ مهر ۱۳۱۱

مصطفی چمران ساوهای (۱۰ مهر ۱۳۱۱ تهران – ۳۱ خرداد ۱۳۶۰ دهلاویه)^{[۲][۳]} معروف به **دکتر چمران** و **شهید چمران**، فیزیک‌دان، سیاستمدار (عضو شورای مرکزی نهضت آزادی ایران)^[۴]، وزیر دفاع ایران در دولت مهدی بازرگان و دولت موقت شورای انقلاب از همراهان موسی صدر در تشکیل جنبش امل (لبنان)، نماینده دوره اول مجلس شورای اسلامی، از فرماندهان ایران در جنگ ایران و عراق و بنیان‌گذار ستاد جنگ‌های نامنظم در جریان جنگ ایران و عراق بود.^[۳]

وی در دانشگاه تهران، تحصیلات خود را در رشته الکترومکانیک به پایان برد. سپس برای ادامه تحصیل به آمریکا رفت و درجه دکتری در فیزیک پلاسما کسب کرد. پس از گذراندن آموزش‌های نظامی در مصر، به لبنان رفت و به همراه موسی صدر، در تشکیل جنبش امل نقش مؤثری داشت و از فرماندهان آن بود. چمران در زمان تحصیل در دانشگاه تهران، در درس ترمودینامیک، شاگرد مهدی بازرگان بود. آشنایی او با بازرگان، عامل مهمی در ورود او به عرصه سیاست به‌شمار می‌رود. وی در دوران پس از کودتای ۲۸ مرداد در سازمان نهضت مقاومت ملی که زیر نظر افرادی چون مهدی بازرگان، سید رضا زنجانی و سید محمود طالقانی اداره می‌شد، فعالیت می‌کرد. در زمان تحصیل در خارج از ایران، او به همراه ابراهیم یزدی، علی شریعتی و صادق قطب‌زاده، شاخه خارج از کشوری نهضت آزادی ایران و همچنین انجمن اسلامی دانشجویان ایران در آمریکا را تأسیس کرد. پس از پیروزی انقلاب ۱۳۵۷ ایران، او به ایران بازگشت و در دولت بازرگان، مدتی وزارت دفاع را برعهده داشت. او به عنوان یکی از اعضای نهضت آزادی، در دوره نخست مجلس شورای اسلامی از سوی مردم تهران به نمایندگی انتخاب شد.^[۵]

در جریان جنگ ایران و عراق، وی یکی از فرماندهان ایران بود. چمران با شروع جنگ، به اهواز رفت و ستاد جنگ‌های نامنظم را بنیان‌گذاری کرد. از دیگر کارهای مهم وی ایجاد هماهنگی بین نیروهای ارتش، سپاه و نیروهای داوطلب مردمی بود که در منطقه حضور داشتند. مصطفی چمران در ۳۱ خرداد ماه ۱۳۶۰ در مسیر دهلاویه-سوسنگرد بر اثر اصابت ترکش خمپاره به پشت سرش در ۴۹ سالگی شهید شد.^{[۶][۷][۸][۹]}

محتویات

زندگی

تولد

تحصیلات

ازدواج و خانواده

فعالیت سیاسی

در آمریکا

در مصر

در لبنان

در کردستان

وزارت دفاع

مجلس

در خوزستان

درگذشت

فیلم

عرفان و هنر

زندگی

تولد

مصطفی چمران در سال ۱۳۱۱ خورشیدی در خیابان پانزده خرداد تهران، بازار آهنگرها، محله سرپولک به دنیا آمد. او فرزند حسن چمران ساوجی بود که از روستای چمران ساوه به تهران مهاجرت کرد.^[۱۰]

تحصیلات

وی تحصیلات ابتدایی خود را در مدرسه انتصاریه، نزدیک پامنار، گذراند و دوران متوسطه را در دارالفنون و البرز طی کرد. به سال ۱۳۳۲ با رتبه ۱۵ در رشته الکترومکانیک دانشکده فنی دانشگاه تهران پذیرفته شد. او در تمام دوران تحصیل جزو شاگردان ممتاز بود. سپس با دریافت بورس تحصیلی به دانشگاه تگزاس ای اند ام آمریکا رفت و درجه کارشناسی ارشد را در رشته مهندسی برق کسب نمود.^[۱۱] سپس برای اخذ درجه دکتری در رشته پلاسما فیزیک به دانشگاه برکلی ایالت کالیفرنیا رفت^[۱۲] و در آنجا نیز درخشان به گونه‌ای که پایان‌نامه او مرجع ۲ مقاله علمی در زمینه پلاسما فیزیک شد.^[۱۳] وی در دهه ۶۰ در آزمایشگاه‌های بل و هم چنین آزمایشگاه پیشرفته جت ناسا استخدام شد.^{[۱۴][۱۵]}

او در کنار زبان فارسی به زبان‌های عربی، ترکی، فرانسوی، انگلیسی و آلمانی مسلط بود و در کنار دانش، به هنر نیز توجه داشت.^{[۱۶][۱۷]}

ازدواج و خانواده

مصطفی چمران دو بار ازدواج کرد، بار اول در سال ۱۳۴۰ با یک زن مسلمان آمریکایی به نام تامسن هیمن^[۱۸] که نام خود را پس از ازدواج به پروانه تغییر داد و ثمره این ازدواج، یک دختر به نام روشن و سه پسر به نام‌های رحیم، علی و جمال بود؛ جمال در کودکی در استخر خانه پدر همسر چمران غرق شد. نوشته‌های ابوجمال در سوگ فرزند، نمونه‌ای نادر از نثر حزین چمران است.

نمونه‌ای از نوشته‌های چمران در باب فرزند خود:

«ای فرزندم! در این دنیا نتوانستم به تو کمکی کنم...

اما آن‌جا در آسمان‌ها، لحظه‌ای از تو جدا نخواهم شد...

و دیگر قدرتی نیست که همبستگی ما را از هم بگسلد...

بَنَى ...!

مَعَكَ، مَعَكَ، لا أفارقك ...!

فرزندم با تو خواهم بود از تو جدا نمی‌شوم»^[۱۸]

تهران، ایران

درگذشت ۳۱ خرداد ۱۳۶۰ (۴۹ سال)

دهلاویه، ایران

علت مرگ برخورد ترکش خمپاره

آرامگاه قطعه ۲۴ بهشت زهرا، تهران

ملیت ایرانی

حزب نهضت آزادی ایران

سیاسی

▪ سماع

دیگر نهضت مقاومت ملی

عضویت‌های جبهه ملی ایران

سیاسی

همسر(ان) تامسن ه. (پروانه)^[۱]

غاده جابر

فرزندان روشن، رحیم، علی و جمال

هیئت دولت کابینه بازرگان،

کابینه شورای انقلاب

مذهب اسلام (شیعه)

خدمات نظامی

لقب(ها) جمال

وفاداری جنبش امل

 ایران

خدمت/ افواج مقاومت لبنان

شاخه سپاه پاسداران

ستاد جنگ‌های نامنظم

سال‌های ۱۳۵۴–۱۳۵۷ (امل)

خدمت ۱۳۵۷–۱۳۶۰ (ایران)

فرمانده ستاد جنگ‌های نامنظم

جنگ‌ها/ جنگ داخلی لبنان

عملیات‌ها شورش ۱۳۵۷ کردها

جنگ ایران و عراق †

پیشینه پژوهشی

تخصص الکترومکانیک

فیزیک پلاسما

محل دانشگاه تهران

تحصیل دانشگاه ای اند ام تگزاس

دانشگاه کالیفرنیا، برکلی

پایان‌نامه *Electron Beam in the Cold-Cathode Magnetron* (<https://www2.eecs.berkeley.edu/Pubs/Dissertations/Years/1963.html>)

(۱۹۶۳)

استاد David H. Sloan

راهنما

سه فرزند دیگر هر کدام در شهری در کناره غربی آمریکا زندگی می‌کنند. همسر آمریکایی وی پس از مهاجرت به لبنان و مدتی زندگی کردن در آنجا، به دلیل شرایط سخت و محرومیت شدید، تصمیم به بازگشت به آمریکا گرفت و از همسر خود جدا شد و در سال ۲۰۰۹ در آمریکا درگذشت. [۱۸][۱۹]

در ادامه حضور مصطفی چمران در لبنان نقاشی شمع او، آغاز آشنایی او با غاده جابر شد که در نهایت به ازدواج او با همسر لبنانی‌اش انجامید. واسطه این آشنایی و ازدواج، شخص موسی صدر و یک روحانی ایرانی به نام سید غروی بوده است. [۲۰] عباس چمران، برادر او آخرین رئیس دانشکده مهندسی برق دانشگاه صنعتی شریف قبل از انقلاب بود که پس از مرگ او درگذشت [۲۱] و مهدی چمران برادر دیگر او سابقه ریاست شورای شهر تهران را دارد. [۲۲]

فعالیت سیاسی

مصطفی چمران از سن پانزده سالگی در جلسه‌های تفسیر قرآن سید محمود علایی طالقانی حاضر می‌شد؛ وی همچنین در درس‌های فلسفه و منطق مرتضی مطهری و در دیگر جلسات نیز حضور پیدا می‌کرد. [۱۷] وی از نخستین اعضای انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه تهران بود. در مبارزات سیاسی دوران مصدق، از دوره چهاردهم مجلس شورای ملی تا ملی شدن صنعت نفت شرکت فعال داشت. وی در روز ۱۶ آذر ۱۳۳۲ در حمله گارد به دانشکده فنی دانشگاه تهران جزو معترضان به حضور نیکسون، معاون رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا، بود. چمران از مسوولان نهضت مقاومت ملی و عضو جبهه ملی ایران در دانشگاه تهران به‌شمار می‌آمد. او پس از حضور در آمریکا به همراه تنی چند از هم‌فکرانش شاخه نهضت آزادی ایران در خارج از کشور را تأسیس کرد. وی با همکاری ابراهیم یزدی برای اولین بار انجمن اسلامی دانشجویان آمریکا را پایه‌ریزی کرد و از مؤسسين انجمن اسلامی دانشجویان ایرانی در کالیفرنیا بود. به دلیل این فعالیت‌ها، بورس تحصیلی شاگرد ممتازی وی از سوی رژیم شاه قطع شد و از آن پس تا پایان دوره دکتری در دانشگاه برکلی به عنوان پژوهش‌یار ای‌آی مشغول به کار شد.

در آمریکا

چمران با بورس شاگرد اولی در دانشگاه تهران برای ادامه تحصیل به آمریکا رفت و در دوره‌های کارشناسی ارشد (الکترونیک) در دانشگاه تگزاس ای‌آی‌اند ام و [۲۳] دکتری (رشته فیزیک پلاسما و الکترونیک) در دانشگاه برکلی تحصیل نمود. [۲۴]

در سال ۱۹۶۲ پس از فارغ‌التحصیل شدن با خانواده خود به نیوجرسی منتقل شد و ضمن عضویت در شورای مرکزی جبهه ملی به عنوان عضو هیئت اجرایی و مسئول مالی به فعالیت پرداخت. تدارک اعتراضات و بسیج دانشجویان در جلوی سازمان ملل در نیویورک، جلوی کاخ سفید در واشینگتن و همچنین سفارت ایران در شهر واشینگتن و سایر کنسولگری‌ها در شهرهای شیکاگو، نیویورک، سانفرانسیسکو در جهت اعتراض به وضعیت سیاسی - اجتماعی ایران بخش عمده‌ای از تلاش و فعالیت‌های او در این سال‌ها است. [۲۵]

ماجرای بست نشستن در عبادتگاه سازمان ملل بدین قرار است: در سازمان ملل، محلی به عنوان معبد طراحی گردیده که نه مسجد است نه کلیسا؛ صرفاً عبادتگاه است. اتاقی است بزرگ و ساده که به صورت یک اتاق آرام و فضایی روحانی طراحی شده و بعضی از بازدیدکنندگان لحظاتی در این محل توقف کرده و با خود خلوت و به نیایش درونی می‌پردازند. دوازده نفر از ایرانیان طبق قرار قبلی در این محل حاضر شده و به اصطلاح بست می‌نشینند. پس از چند دقیقه توجه مأمورین به این افراد که بیش از حد معمول در محل عبادتگاه توقف کرده‌اند جلب می‌شود. مأمورین خواستار خروج ایشان از عبادتگاه می‌شوند. جمع متحصن خواستار ملاقات با دبیرکل سازمان ملل می‌شوند که با مخالفت مأمورین روبه‌رو می‌شوند. از طرفی دیگر، عده‌ای از اعضاء جبهه ملی و دانشجویان هم در خارج از ساختمان تجمع کرده و پلاکاردها و بیانیه‌هایی به زبان انگلیسی در اعتراض به شاه و هیئت حاکمه ایران بین توریست‌ها و مردم توزیع می‌کنند. خبر تحصن ایرانیان در محل سازمان ملل خبرنگاران را به آنجا می‌کشاند. مأمورین که از خروج متحصنین ناامید می‌شوند گارد مخصوص را آورده و دست و پای آن‌ها را گرفته، کشان کشان از سازمان ملل بیرون می‌برند و خبرنگاران خارجی و تلویزیون‌های سراسری آمریکا از این صحنه فیلم‌برداری می‌کنند. [۲۶][۲۵]

موزه دکتر چمران

چمران در حال کار در آزمایشگاه

چمران در یکی از موسسات پژوهشی بزرگ آمریکایی به نام بل استخدام و تا سال ۱۹۶۷ که به همراه دوستانش به خاورمیانه رفت، در این شرکت فعالیت داشت. چمران در آمریکا در واقع مسئول هماهنگ‌کننده گروه‌های حامی ملت فلسطین بود. پس از جنگ اعراب و اسرائیل و شکست سنگین کشورهای عرب، به دلیل ایجاد فضای منفی گسترده علیه مسلمانان چمران تصمیم می‌گیرد از آمریکا خارج شود، به خاورمیانه سفر کند و در تحولات جهان اسلام و مبارزه در برابر دشمنان مستقیماً شرکت نماید.

در مصر

چمران پس از اتمام تحصیلات و پس از تظاهرات پانزده خرداد توسط خسرو قشقایی^[۲۷] به همراه ابراهیم یزدی، رهسپار مصر شد و به تأسیس اولین پایگاه آموزش جنگ‌های مسلحانه پرداخت. او به مدت دو سال، در زمان جمال عبدالناصر، رئیس‌جمهور مصر، سخت‌ترین دوره‌های چریکی و پارتیزانی را آموخت و به عنوان بهترین شاگرد این دوره شناخته شد.

در مصر با مشاهده جریان ناسیونالیسم عربی به جمال عبدالناصر اعتراض کرد و جمال ضمن پذیرش این اعتراض گفت که جریان ناسیونالیسم عربی آن قدر قوی است که نمی‌توان به راحتی با آن مقابله کرد و به دنبال آن به چمران و یارانش اجازه داد که در آن کشور نظرات خود را بیان کنند.^[۲۸]

عادل عون -معروف به ابو یاسر- که از مبارزین قدیمی لبنان می‌باشد و از جمله دوستان مصطفی چمران در مصر و همچنین هم‌زم وی در لبنان بوده است، اینگونه بیان می‌کند که: درباره دلیل ترک آمریکا و آمدن چمران به مصر از او سوال کردم، که او سبب این کار را قصد نداشتن شرکت در پیشرفت صنایع نظامی آمریکا دانست و با هدف مساعدت به برادران مسلمان در این دوره نظامی حضور پیدا کرده است. عادل در ادامه اظهار می‌دارد: اینطور به نظر می‌رسد که چمران جزو پنج متفکر مسلمانی بوده است که در طرح گسترش و پیشرفت سلاح‌های آمریکایی می‌بایست حضور پیدا می‌نمود. چمران همچنین اشاره داشت به اینکه بنده از آتش فرار کرده ام، و گویا وی برای مدت دو سال از مرکز علمی که در آن بود مرخصی گرفته بود که بتواند به گروه‌های مبارز ملحق شود.^[۱۷]

در لبنان

در سال ۱۳۵۰ موسی صدر، رهبر شیعیان لبنان، در سفری به تهران ضمن ملاقات با مهدی بازرگان و گزارش خدمات در لبنان، از تشکیل یک مدرسه در شهر صور خبر می‌دهد و از ایشان معرفی یک مهندس مجرب جهت اداره مدرسه را خواستار می‌شود. مهندس بازرگان، چمران را معرفی می‌نماید. پس از تماس موسی صدر با چمران، این امر مورد قبول او قرار گرفته و وی دوباره همه چیز را رها کرده و به سوی لبنان رهسپار می‌گردد.^[۲۹]

چمران در لبنان، در کنار موسی صدر، به فعالیت‌های فرهنگی و چریکی می‌پردازد. او به مدت هشت سال مدیریت مدرسه صنعتی جبل عامل را به عهده می‌گیرد. محمد نصرالله عضو هیئت رئیسه جنبش امل آن زمان و رهبر کنونی حزب امل... که در سن ۱۸ سالگی حکم فرماندهی منطقه خود را در نبطیه از دکتر چمران دریافت کرده در باره حضور مصطفی چمران در لبنان می‌گوید: مصطفی چمران بر حسب خواست موسی صدر از مصر به لبنان آمد. همسر ایشان به همراه سه پسر و یک دختر نیز به لبنان آمدند. اما به دلیل عدم وجود مدرسه برای آنان، خانواده چمران نتوانست در لبنان زندگی کند. او از همسرش جدا شد و خانواده‌اش را رها کرد تا با خانواده فقرا زندگی کند. خودش می‌گفت من خاک کفش‌های فقرا هستم. چمران در دل شیعیان لبنان جاودان است. موسی صدر وصیت کرد که همواره حرف مصطفی چمران اجرا شود.^[۳۰] چمران نیز عشق و ارادت زیادی به موسی صدر داشت و از یادداشت‌هایش این امر کاملاً هویداست.

تأسیس پایگاه چریکی مستقل برای تعلیم مبارزان ایرانی در لبنان، از دیگر اهداف چمران بوده‌است. چمران در لبنان به موسی صدر کمک کرد تا سازمان امل، به عنوان شاخه نظامی، «حرکت‌المحرومین» را پایه‌گذاری کند.^[۳۱] چمران از سال ۱۹۷۱ که به جنوب لبنان می‌آید، کلاس‌هایی برای درس‌های ایدئولوژیک اسلامی به سبک انجمن‌های اسلامی دانشجویان به راه می‌اندازد. از هر دهی یک یا دو نفر از معلمین مسلمان را انتخاب کرد که در کل حدود ۱۵۰ نفر می‌شدند؛ هفته‌ای یک بار به مدرسه می‌آمدند و جلسات اسلامی برپا می‌شد که موسی صدر، شیخ مهدی شمس‌الدین، محمدحسین فضل‌الله و رجال دیگر سخنرانی می‌کردند و بعد خودش وارد بحث می‌شد و یک سلسله دروس ایدئولوژیک را بیان می‌کرد. همین افراد بودند که اولین هسته‌های سازمان «حرکت‌المحرومین» در جنوب را تشکیل دادند. او در بیروت نیز نظیر این اقدام را انجام داد.^{[۳۲]:۱۸۴}

هنگامی که منطقه شیعه‌نشین نبعه توسط فالانژها محاصره شده بود، چمران در مأموریتی خطرناک، سوار بر زره‌پوشی از ارتش لبنان، خود را به داخل منطقه محاصره شده می‌رساند. در میان راه فالانژیست‌ها زره‌پوش را متوقف می‌کنند و می‌خواهند در آن را باز کنند که چمران از داخل دستگیره در را محکم می‌گیرد و آن‌ها فکر می‌کنند در قفل است و وقتی از شیشه کوچک به داخل نگاه می‌کنند او خود را پنهان می‌کند؛ آن‌ها نیز با تصور اینکه کسی داخل نیست منصرف می‌شوند. چمران پس از سه روز ماندن در نبعه تصمیم به مراجعت می‌گیرد. برای بازگشت زره‌پوشی نبود؛ لذا با ارمنی‌ها تماس می‌گیرد؛ ارمنی‌ها در قبال گرفتن پول، شیعیان را به بیروت می‌رساندند لیکن اکثریت آن‌ها در میان راه به اسارت می‌افتادند و کشته می‌شدند. چمران با اتومبیل، همراه سه نفر ارمنی، وارد منطقه فالانژیست‌ها می‌شود و در پست ایست و بازرسی فالانژها با استفاده از گذرنامه یک شخص فرانسوی که شباهتی به چمران داشته، شروع به صحبت به زبان فرانسه با مأمورین می‌کند و بدین ترتیب از محاصره آن‌ها خارج می‌شود. او گزارشی از وضعیت وخیم شیعیان جنگ زده نبعه به موسی صدر می‌دهد. موسی صدر با دوستی در فرانسه تماس گرفته و تقاضای کمک می‌نماید؛ او نیز با سازمان پزشکان بدون مرز تماس برقرار می‌کند و اکیپی متشکل از چهار پزشک فرانسوی به همراه سه پرستار نبعه می‌شوند. چمران دوباره همراه با اکیپ فرانسوی عازم نبعه می‌شود که در میان راه اتومبیل آن‌ها را به رگبار می‌بندند و سوراخ سوراخ می‌کنند.

چمران نسبت به گروه‌های سیاسی لبنان شناخت زیادی داشت، وی آزرده‌گی خاطر خویش را از باران تهمت‌هایی که گروه‌های مختلف سیاسی به او می‌زدند کتمان نمی‌کند. از جمله اتهامات که به چمران زده بودند، تسلیم نمودن اردوگاه بزرگ فلسطینی تل زعتر به کتائب (فالانژها) بوده‌است. چمران با رهبران فلسطینی و در رأس آنها، یاسر عرفات نیز تماس و همکاری نزدیک داشته‌است به طوری که یاسر عرفات و ابوجهاد می‌آمدند و از او مشورت می‌گرفتند.

در بحبوحه پیروزی انقلاب ۱۳۵۷، چمران در نظر داشت که پانصد رزمنده از سازمان «امل» را تجهیز نموده و خود را به وسط معرکه نبرد در ایران برساند. دولت سوریه نیز دادن امکانات و هواپیما برای انتقال رزمندگان را تقبل نموده بود تا در هر جا که سازمان امل می‌خواهد رزمندگان را پیاده کند. اما نبرد در تهران ۲۴ ساعت بیشتر طول نکشید و طرح به مرحله اجرا در نیامد.^[۳۳]

با پیروزی انقلاب ۱۳۵۷، در سی ام بهمن همین سال چمران همراه با یک گروه ۹۲ نفره از لبنان به ایران آمد و با آنکه قصد ماندن در ایران را نداشت، به توصیه سید روح‌الله خمینی در وطنش ماندگار شد. در اوایل پیروزی انقلاب، به تربیت اولین گروه از پاسداران انقلاب اسلامی در سعدآباد پرداخت.

در کردستان

در ناآرامی‌های کردستان برای مقابله با جدائی طلبانی که با دولت مرکزی می‌جنگیدند همراه با ولی‌الله فلاحی، به آن منطقه رفت. گردنه قلعه‌حصار، بین راه ارومیه و سرو، به دست شورشیان افتاده بود و نیروهای ژاندارمری و داوطلب محلی پس از دادن تلفات زیاد عقب‌نشینی کرده بودند؛ وی در اولین حرکت نظامی خود به همراه فلاحی، فرمانده نیروی زمینی ارتش، در حالی که آر پی جی به دست گرفته بود و پیشاپیش نیروهای نظامی حرکت می‌کرد و راه را برای عبور تانکها باز می‌نمود گردنه مزبور را پاکسازی کرد

در ناآرامی‌های مریوان از طرف دولت موقت به مأموریت رفت و مدت ده روز در آن جا ماند و پس از برگزاری جلسات متعدد برای بازگشت امنیت به منطقه و حاکمیت دولت مرکزی با بزرگان شهر به توافق رسید. چمران که سخنگو و نماینده جناح تندرو شورای انقلاب و دولت موقت بود توانست با موافقت خمینی ارتش و سپاه پاسداران را به کارزار کردستان بکشانند.^[۳۴] در درگیری‌های کردستان، گروهی از تکاوران ارتش او را همراهی می‌کردند. آن‌ها از تاکتیک ویژه‌ای سود می‌جستند و به جای آن که با پیش فراوان دشمن مواجه شوند، با هلیکوپتر در قلب پایگاه‌های دشمن فرود می‌آمدند و آن‌ها را تار و مار می‌کردند. اوج شهرت چمران در واقعه خونین پاره بود که همراه با تیمسار ولی‌الله فلاحی، در زیر باران گلوله، خود را به محاصره افکند. شهر پاره به دست شورشیان افتاده بود و تنها خانه پاسداران و پاسگاه ژاندارمری مقاومت می‌کردند. در این حادثه، با پخش پیام روح‌الله خمینی از رسانه‌ها که ارتش و پاسداران را به پاره فراخوانده بود، شورشیان پا به فرار گذاشتند. از حوادثی که در پاره اتفاق افتاد قتل عام مجروحین توسط مخالفین در بیمارستان، سقوط هواپیمای فانوم و اصابت هلیکوپتر ۲۱۴ حامل قربانیان و مجروحین به کوه بود که چمران از آن با تلخی فراوان و یک حادثه «دیوانه‌کننده» یاد می‌کند.^[۳۵]

وزارت دفاع

چمران پس از حوادث کردستان به تهران احضار شد و از سوی روح‌الله خمینی به سمت وزارت دفاع منصوب شد.^[۳۶] او در سمت وزیر دفاع بیش از ۱۲۰۰۰ نفر را از ارتش پاکسازی کرد.^[۳۷] وی پس از استعفای دولت موقت، به کار خود در وزارت دفاع ادامه داد.^[۳۸] در ۲۰ اردیبهشت ۱۳۵۹ چمران از سوی آیت‌الله خمینی به سمت مشاور شورای عالی دفاع ملی منصوب شد.^[۳۹]

مجلس

چمران در انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی از تهران به نمایندگی انتخاب شد.

در خوزستان

با آغاز جنگ ایران و عراق به جبهه جنگ عزیمت نمود و ستاد جنگ‌های نامنظم را بنیان نهاد. ایجاد واحد مهندسی فعال برای ستاد جنگ‌های نامنظم یکی از این برنامه‌ها بود که به کمک آن، جاده‌های نظامی به سرعت در نقاط مختلف ساخته شد و با نصب پمپ‌های آب در کنار رود کارون و احداث یک کانال به طول حدود بیست کیلومتر و عرض یک متر در مدتی حدود یک ماه، آب کارون را به طرف تانک‌های عراقی روانه ساخت، به طوری که آن‌ها مجبور شدند چند کیلومتر عقب‌نشینی کنند و سدی بزرگ مقابل خود بسازند.

پس از یأس عراقیها از تسخیر اهواز، ارتش این کشور برای دومین بار به سوسنگرد حمله کرد و سه روز تانک‌های عراقی شهر را در محاصره گرفتند؛ روز سوم تعدادی از آنان توانستند به داخل شهر راه یابند.

دکتر چمران که از محاصره تعدادی از یاران و رزمندگان ایرانی در آن شهر سخت برآشفته بود، با فشار و تلاش فراوان خود و سید علی خامنه‌ای، ارتش را آماده ساخت که برای نخستین بار دست به یک حمله خطرناک و نابرابر بزنند و خود نیز نیروهای مردمی و سپاه پاسداران را در کنار ارتش سازماندهی کرد تا با نظمی نو و شیوه‌ای جدید از جانب جاده اهواز - سوسنگرد به دشمن یورش ببرند.

۱۵. چند درصد دانشمندان ناسا ایرانی هستند؟ <http://www.ja> hannews.com/fa/doc/news/464883 چند-درصد-دانشمندان-ناسا-ایرانی-هستند
۱۶. «شهید چمران، در خدمت به اسلام مرز نمی‌شناخت» <http://www.dana.ir/news/791888.html> شهید-چمران-در-خدمت-به-اسلام-مرز-نمی-شناخت. دانا.
۱۷. «از نقاشی شمع تا میدان جنگ مصطفی چمران» <https://article.tebyan.net/324304/%D8%A7%D8%B2-%D9%86%D9%82%D8%A7%D8%B4%DB%8C-%D8%B4%D9%85%D8%B9-%D8%AA%D8%A7-%D9%85%DB%8C%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D8%AC%D9%86%DA%AF-%D9%85%D8%B5%D8%B7%D9%81%DB%8C-%DA%86%D9%85%D8%B1%D8%A7%D9%86> تیابان.
۱۸. «دربارۀ عشق چمران به فرزندان و همسر اولش» <http://www.jahannews.com/vdcgwt9x7ak9yw4.rpra.html> جهان نیوز.
۱۹. عکس فرزند چمران در آمریکا <http://isna.ir/fa/news/92111510451>
۲۰. ازدواج به سبک شهید چمران <http://www.tasnimnews.com/fa/news/1392/03/29/82173> از-دواج-به-سبک-شهید-چمران
۲۱. (SUTA <http://www.suta.org/print.php?sid=9>)
۲۲. «مهدی چمران رئیس ماند» <http://www.irinn.ir/fa/news/174270> مهدی-چمران-رئیس-ماند. شبکه خبر.
۲۳. An integrator based on motion and electrostatic charge. (Book, 1959) [WorldCat.org] http://www.worldcat.org/title/integrator-based-on-motion-and-electrostatic-charge/oclc/5974555&referer=brief_results
۲۴. مصطفی چمران، (N.D) بیوگرافی (صوتی)
۲۵. خاطرات دکتر ابراهیم یزدی
۲۶. دکتر مصطفی چمران - افکار نیوز <http://www.afkarnews.com/s.ir/بخش-اجتماعی-5/195-شهید-دکتر-مصطفی-چمران>
۲۷. کتاب سرنوشت یاران مصدق
۲۸. کتاب «زندگینامه مصطفی چمران». از انتشارات بنیاد چمران
۲۹. خاطرات ابراهیم یزدی
۳۰. ساختار سیاسی اجتماعی لبنان-ص ۱۲۶
۳۱. افزودن منبع <http://www.chamran.org/old/biography.ht> (m)
۳۲. Chehabi, Houchang; Abisaab, Rula Jurdi (2006). *Distant Relations: Iran and Lebanon in the Last 500 Years* (https://books.google.com/books?id=elHww0W0ZO4C&pg=PA184&dq=Chamran+Lebanon&hl=fa&sa=X&ved=0ahUKEWij4_uQtK_NAhWGA5oKHfnbCalQ6AEIJDAB#v=onepage&q=Chamran%20Lebanon&f=false). I.B.Tauris. ISBN 978-1-86064-561-7. Retrieved 17 June 2016
۳۳. کتاب «لبنان». از انتشارات بنیاد چمران
۳۴. «آخرین صفحه تقویم ۲۰» http://irpress.org/index.php?title=آخرین_صفحة_تقویم_20. دریافت‌شده در ۲۵-۰۱-۲۰۱۷.
۳۵. کتاب «کردستان». از انتشارات بنیاد چمران
۳۶. «حکم انتصاب آقای مصطفی چمران به سمت وزیر دفاع ملی» <http://emam.com/posts/view/1985>. سایت جامع امام خمینی.
۳۷. «صورت مذاکرات مجلس شورای اسلامی دوره اول جلسه ۱۷» http://ical.ir/index.php?option=com_mashrooh&view=session&id=16&Itemid=38. دریافت‌شده در ۲۸ اوت ۲۰۱۶.
۳۸. «حکم انتصاب آقای مصطفی چمران به سمت وزیر دفاع ملی» <http://emam.com/posts/view/2085>. سایت جامع امام خمینی.
۳۹. «حکم انتصاب آقای مصطفی چمران به سمت مشاور شورای عالی دفاع ملی» <http://emam.com/posts/view/> سایت جامع امام خمینی. (2334)
۴۰. زندگینامه مصطفی چمران. از انتشارات بنیاد چمران
۴۱. «لحظه شهادت شهید چمران +18» <http://www.ion.ir/Ne/ws/230241.html>. (ws/230241.html) دریافت‌شده در ۱ تیر ۱۳۹۶.
۴۲. <http://www.chamran.org/old/biography.htm>
۴۳. <http://www.chemovie.ir>
۴۴. Chehabi, Houchang (1990). *Iranian Politics and Religious Modernism: The Liberation Movement of Iran Under the Shah and Khomeini* (https://books.google.com/books?id=JJEIQbUnGyYC&pg=PA191&dq=Chamran&hl=fa&sa=X&ved=0ahUKEWjCkavPua_NAhWsApoKHTC6C6wQ6AEIKjAC#v=onepage&q=Chamran&f=false). I.B.Tauris. ISBN 978-1-85043-198-5. Retrieved 17 June 2016
۴۵. نگاهی به بُعد هنری زندگی شهید چمران <http://www.farh> (angnews.ir/content/79185)

منابع

- چمران، مهدی (۱۳۸۷). «مصطفی چمران». *[[دانشنامه جهان اسلام]]* <http://www.encyclopaediaislamica.com/madkhal2.php?sid=5554>. تهران: بنیاد دائرةالمعارف اسلامی. ص. ۵۵۵۴. دریافت‌شده در ۱۹ تیر ۱۳۹۳. تداخل پیوند خارجی و ویکی‌پیوند (کمک)
- «زندگینامه: مصطفی چمران (۱۳۶۰-۱۳۱۱)» <http://hamshahronline.ir/details/52170>. همشهری‌آنلاین. ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۷. دریافت‌شده در ۱۹ تیر ۱۳۹۳.
- صدری افشار، غلامحسین؛ حکمی، نسرین؛ حکمی، نسترن (۱۳۸۳). *فرهنگ فارسی اعلام، تهران: فرهنگ معاصر، ص. ص ۲۹۲، شابک ۹۶۴-۸۶۳۷-۰۰۰-۸*
- نعمتی، احمد (۱۳۸۳). *ساوه، شهر باستانی. انتشارات اعلاء. ص. ۱۶۱-۱۶۶. شابک ۹۵۴۲۲-۹-۶۴-۰۰-۵۰*

پیوند به بیرون

- سایت مصطفی چمران (<http://www.chamran.ir>)
- سایت اختصاصی دکتر مصطفی چمران (<http://www.chamran.org>)

در ویکی‌گفتاورد موجود است.

در ویکی‌انبار پرونده‌هایی دربارهٔ **مصطفی چمران** موجود است.

- فیلم مستند لحظات مرگ تا خاکسپاری (http://www.mojahedat.com/modu/les.php?name=Video_Stream&page=watch&id=7)
- زندگی‌نامه در سایت صدا و سیما جمهوری اسلامی (<http://www.irib.ir/oc/casions/chamran/chamranen.htm>)
- زندگی‌نامه مصطفی چمران (۱۳۶۰-۱۳۱۱) (<http://hamshahrionline.ir/detai>) (IS/52170) همشهری
- چمران: مصطفای صدر (<http://imamsadr-news.com/chamran>)

زندگی‌نامه از زبان خود وی

- کتاب سرنوشت یاران مصدق-هوشنگ مهدوی
- کتاب پشت پرده انقلاب اسلامی-اعترافات حسین بروجردی- به کوشش و ویرایش بهرام چوبینه.

مناصب سیاسی		
پسین: جواد فکوری	وزیر دفاع ملی ۱۳۵۸ - ۱۳۵۹	پیشین: محمدتقی ریاحی
پسین: سید موسی نامجو	نماینده ولی فقیه در شورای عالی دفاع ملی ۱۳۵۹ - ۱۳۶۰ متصدی همزمان: سید علی خامنه‌ای	عنوان جدید
مناصب نظامی		
پسین: مهدی چمران	فرمانده ستاد جنگ‌های نامنظم ۱۳۵۹ - ۱۳۶۰	عنوان جدید

برگرفته از «https://fa.wikipedia.org/w/index.php?title=مصطفی_چمران&oldid=26469186»

این صفحه آخرین بار در ۲۰ ژوئن ۲۰۱۹ ساعت ۱۲:۴۹ ویرایش شده‌است.

همهٔ نوشته‌ها تحت مجوز [Creative Commons Attribution/Share-Alike](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) در دسترس است؛ برای جزئیات بیشتر شرایط استفاده را بخوانید.
ویکی‌پدیا® علامتی تجاری متعلق به سازمان غیرانتفاعی بنیاد ویکی‌مدیا است.